

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІН РОСЛИННИЦЬКОЇ ЛЕКСИКИ УКРАЇНСЬКИХ СХІДНОСЛОБОЖАНСЬКИХ ГОВІРОК

У статті проаналізовано динамічні процеси в рослинницькій лексиці українських східнослобожанських говірок на прикладі однієї семантичної мікрогрупи. Виявлено характер змін репрезентаційного репертуару, які простежено на двох хронологічних зрізах. До аналізу на синхронійному рівні були залучені матеріали сучасних діалектологічних словників, лінгвістичних атласів.

Ключові слова: сема, семема, лексема, маніфестант, номен, динаміка, статика.

У сучасному мовознавстві аксіоматичним стало твердження, що мовленнєва діяльність складається з діалектичної єдності динаміки та статичності, взаємодія цих двох складників існування мови забезпечує рівновагу мовної системи, а абсолютизація одного з чинників неминуче призводить до протиріч в оцінці мовної специфіки. У мові взаємодіють дві сили, одна з яких завжди заважає мовним змінам, щоб зберегти здатність до порозуміння між носіями однієї мови (або діалекту), а інша – більш прихована – діє, причому досить відчутно, на користь змін [11, 136].

Виявленню основних динамічних тенденцій української діалектної системи та окремих її говірок на різних мовних рівнях приділяли увагу Б. А. Шарпило [12], І. О. Варченко [1], П. Ю. Гриценко [4; 5], К. Ф. Герман [2], К. Д. Глуховцева [3], Г. І. Мартинова [7], Л. М. Тищенко [10] О. М. Костів [6] та ін.

Актуальність нашої роботи зумовлена потребою системного дослідження сільськогосподарської лексики як органічного складника лексику східнослобожанських говірок в аспекті динаміки. Джерелами для дослідження послужили власні експедиційні записи, здійснені за питальником у шістьдесяти трьох населених пунктах Східної Слобожанщини, матеріали сучасних діалектологічних словників, лінгвістичних атласів та «Словаря української мови» за редакцією Б. Грінченка (СГ).

Мета статті – розкрити особливості змін рослинницької лексики українських східнослобожанських говірок на прикладі однієї СМ (семантичної мікрогрупи) на позначення соломи зернових культур.

За словами В. В. Німчука, словниковий запас живої мови, нагромаджений протягом її історичного усного та писемного функціонування, складається з трьох шарів: активного, широко вживаного в різних сферах життя, пасивного, до якого входять лексеми, використовувані час від часу в мовній практиці, – архаїзми, урочисто марковані елементи тощо, та інертного, який у цей період життя мови не використовується: елементи його існують як фіксації в неопрацьованих або лексикографічно впорядкованих текстах [9, 355]. Отже, різноспрямована динаміка на фоні відносної стабільності – це об'єктивний стан лексико-семантичної системи літературної мови й діалектного мовлення. На цьому наголошував академік О. С. Мельничук, говорячи, що зміни в мовній системі не порушують її загальної стійкості, не призводять до руйнації її внутрішньої єдності, адже „постійно відкритий для входження нових елементів рівень мовної системи – словник – поповнюється новими словами меншою мірою шляхом запозичення з інших мовних систем, ніж шляхом словотворення (включаючи калькування), тобто використання наявних у мові лексичних елементів і закріплених у ній правил творення нових слів. Це забезпечує дальше посилення внутрішньої єдності мовної системи, взаємозв'язок і взаємодію її компонентів і рівнів” [8, 33].

За нашими спостереженнями над рослинницькою лексикою українських східнослобожанських говірок, протягом останнього століття найменше зрушень відбулося в лексиці на позначення зернових культур. Однак, динамічні процеси певною мірою торкнулися й цього шару лексики. Наші попередні дослідження дозволяють констатувати стабільність репертуару назв ядерних сем, зокрема, найменувань традиційних зернових культур. Зміни, переважно, торкнулись репрезентації периферійних сем. Простежимо характер змін на прикладі СМ на позначення соломи зернових культур.

Окреслена СМ в досліджених говірках диференційована залежно від назви рослини, сухе стебло якої позначає, – пшениці, жита, ячменю, вівса, гречки, проса тощо. Репрезентанти сем,

пов'язані із семантичними мікрогрупами найменування хлібних, круп'яних, бобових зернових культур, оскільки мотиваційною основою для них є назви самих рослин.

Сему 'пшенична солома' в усіх досліджених говірках маніфестує двокомпонентна лексема *пше^ннич'на солома*, невеликий ареал обіймає номен *о^зима солома* (34, 49, 50, 51). Монолексеми, що представляють сему, є дериваційними утвореннями від назви рослини. Їх спостережено в незначній кількості говірок і представлено трьома морфемними варіантами: *пше^ннич'н'анка* (2, 13, 24, 27, 39, 40, 35, 36, 37, 38, 46, 47, 48, 58, 60, 61), *пше^ннич'анка* (13, 25), *пше^ннич'ниц'а* (13, 25). Перша й три останні лексеми з незначними фонетичними відмінностями характерні для говірок подільсько-середньонаддніпряньського діалектного суміжжя [АСЛПСДС, к. 22].

Атрибутивним словосполученням *жит'н'а солома* (у пп. 22, 33 – *житна солома*) репрезентовано в усіх східнословобожанських говірках сему 'житня солома'. Паралельно зафіксовано монолексеми, які також є дериватами номена *жито: жит'н'анка* (2, 19, 22, 25, 27, 30, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 52, 53, 54, 57, 58, 60, 61), *жит'анка* (13, 24, 30). Ці номени відомі й у говірках подільсько-середньонаддніпряньського діалектного суміжжя [АСЛПСДС, к. 23].

На позначення семи 'ячмінна солома' в обстежених говірках зафіксовано атрибутивні словосполучення в чотирьох морфемних варіантах, усі мотивовані назвою самої рослини: *йач'м'ін:а солома* (6, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 33, 35, 36, 37, 38, 44, 45, 46, 47, 52, 53, 54, 57, 59, 61, 62, у пп. 17, 18, 19, 20, 23, 28, 46, 47, 57 спостережено фонетичний варіант *йач'мен:а солома*), *йач'нева солома* (3, 22, 34, 49, 50, 51, 63, у пп. 5, 45, 46, 47, 48 виявлено фонетичний варіант *йач'н'ева солома*, у п. 48 – *йашн'ева солома*), *йашна солома* (4, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 21, 22, 23, 25, 26, 28, 29, 31, 32, 33, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 55, 56, 58, у пп. 1, 2, 4, 16, 29, 45, 52, 58 зафіксовано фонетичний варіант *йач'на солома*). Синтетичні назви представлені похідними від найменування рослини лексемами: *йач'м'інка* (2, 13, 22, 24, 25, 27, 30, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 49, 50, 51, 58), *йач'м'ін:иц'а* (13, 24), що відомі також у говірках подільсько-середньонаддніпряньського діалектного суміжжя [АСЛПСДС, к. 24].

Сему 'вівсяна солома' репрезентовано в усіх досліджуваних говірках атрибутивним словосполученням *в'іўс'ана солома* (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 29, 33, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63), яке властиве й говіркам подільсько-середньонаддніпряньського діалектного суміжжя [АСЛПСДС, к. 25]; також спостережено фонетичний варіант *оўс'ана солома* (5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 17, 18, 19, 20, 28, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 63; у пп. 13, 24 виявлено акцентуаційний варіант *оўс'ана солома*). У частині говірок на позначення цієї семи зафіксовано однокомпонентні лексеми-деривати *в'іўсаниц'а* (13, 19, 22, 24, 25, 27, 30, 35, 36, 37, 38, 48, 58, у пп. 19, 35, 36, 37, 38 – *оўсаниц'а*), *оўс'анка* (3, 55, 56, у пп. 13, 24, 33, 48, 58 – *в'іўс'анка*); ці назви відомі й у говірках подільсько-середньонаддніпряньського діалектного суміжжя [Там само].

Більшість номенів, що маніфестують сему 'просяна солома' в східнословобожанських говірках, також є аналітичними назвами, найбільший ареал обіймає атрибутивне словосполучення *прос'ана солома* (1, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 63; у пп. 6, 17, 18, 19, 20, 22, 44, 45, 55, 56, 59, 60, 61, 62 помічено акцентуаційний варіант *прос'ана солома*). На невеликому ареалі зафіксовано іменне прийменникове словосполучення *солома с проса* (7, 8, 9, 10, 11, 12). У низці говірок сему репрезентують монолексеми, похідні від найменування рослини: *прос'анка* (2, 22, 48), у 18 говірках (3, 4, 14, 15, 25, 27, 30, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 46, 47, 53, 54, 60) цю лексему вживають паралельно з аналітичними назвами; у п. 58 разом з указаним вище словосполученням спостережено номен *прос'аниц'а*.

Сема 'гречана солома' репрезентована за такою ж моделлю, як усі зазначені вище: її маніфестують в основному аналітичні назви. Передусім, це безприйменникові словосполучення *греч'ана солома* (у всіх досліджених говірках), морфемні варіанти *греч'на солома* (29, 31, 32, 33, 43; у пп. 41, 42 виявлено фонетичний варіант *грешна солома*), *греч'н'ева солома* (45) та прийменникове словосполучення *солома з греч'ки* (7, 8, 9, 10, 11, 12). Спорадично зафіксовано однокомпонентні номени *греч'анка* (2, 3, 15, 35, 36, 37, 38, 48, 60), *греч'іха* (2), уживані паралельно зі словосполученнями. Лексеми *гри^ччана солома*, *гри^ччанка*, *гри^ччиха* спостережено в говірках подільсько-середньонаддніпряньського діалектного суміжжя [АСЛПСДС, к. 27].

Репрезентантами семи 'горохова солома' є одно- та двокомпонентні найменування. Серед однокомпонентних найбільш поширені номени, що є дериватами назви рослини: *горошин':а* (13, 14, 15, 16, 25, 26, 27, 33, 39, 40, 41, 42, 43, 46, 47, 57); *гороховин':а* (2, 15, 26, 34, 43, 49, 50, 51, 53, 54, 58, 60, 61, 62; у п. 58 спостережено фонетичний варіант *горох'вин':а*); *горох'іўка* (13, 24); *горох'л'анка* (*горофл'анка*) (60). Подібні утворення поширені в мовному масиві подільсько-середньонаддніпряньського діалектного суміжжя: *горохвіанка*, *горохвин':а* [АСЛПСДС, к. 60]. У 41 говірці з 63 обстежених зафіксовано атрибутивні словосполучення зі стрижневою лексемою

солома: *горохова солома* (1, 2, 3, 4, 6, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 29, 31, 32, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 43, 44, 45, 48, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 63; цей номен відомий і в говірках подільсько-середньонадніпряньського діалектного суміжжя [Там само]); *бобова солома* (19, 23, 30). Незначні ареали обіймають полісемічні лексеми, що можуть позначати стебла й листя багатьох рослин: *билка* (61, 62; у пп. 13, 31, 32, 33 – словосполучення *билка гороха*); *бадилка* (1, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 34, 49, 50, 51; у пп. 1, 5 – *бадилка гороха*), *бадил'а* (34, 41, 42, 49, 50, 51, 61, 62). Спорадично спостережено приименникове словосполучення *отходи в'ід гороху* (14, 22). Дериваційні утворення від назви рослини, що доволі активно репрезентують окреслену сему в східнословобожанських говірках, спостережено в СГ: *горохвина (горохвини), горохвиння, горохв'янка, горохлянка, гороховина, горошиння* [СГ I, с. 315 – 316]. Загалом, за останні сто років вони не втратили своєї актуальності, а в говірках обстеженого регіону лише змінили фонетичну структуру.

Ядро репрезентаційної групи назв соломи зернових культур формують атрибутивні словосполучення з центральною лексемою *солома* й прикметником, похідним від назви рослини. Периферію становлять монолексеми, мотивовані назвою відповідної зернової культури, утворені суфіксальним способом за допомогою формантів *-анк-, -інк-, -иц'-, -ин'-, -іўк-*, напр.: *пше^нич'анка, жит'н'анка, йач'м'інка, в'іўсаниц'а, прос'анниц'а, горошин'а, гороховин'а, горох'іўка* тощо. Ці маніфестанти, їх фонетичні й морфемні варіанти виявлено в СГ, зокрема: *вівсяниця, вівсянка* [СГ I, с. 203], *горохвина (горохвини), горохвиння, горохв'янка, горохлянка* [Там само, с. 315], *гречанка* [Там само, с. 324], *житнянка* [Там само, с. 486], *овсяниця* [Там само III, с. 34], *просяниця, просянка* [Там само, с. 484], *пшеничниця* [Там само, с. 504], *ячмінка, ячмінниця, яшниця* [Там само IV, с. 546]. Крім того, у праці зафіксовано прикметники, похідні від назви рослини, які, імовірно, були компонентами словосполучень, репрезентантів семими 'солома зернових культур': *гороховий* [Там само I: 316], *вівсяний* [Там само: 203], *овсяний* [Там само III: 34], *житний, житняний* [Там само I: 486], *просяний* [Там само III: 484], *пшенишний* [Там само: 504], *ячмінний, ячний (яшний)* [Там само IV: 546], адже в більшості прикладів до відповідних словникових статей названі прикметники поєднано з іменником *солома*.

У сучасному говірковому масиві української мови спостерігаємо назви, притаманні східнословобожанському мовленню, і специфічні діалектні утворення, напр.: поліським говіркам властиві такі номени на позначення соломи зернових культур: *брица* [СПГ, с. 36], *гречаниця* [Там само, с. 59]; західнополіським – *в'івчин:ий* [СЗГ I, с. 64], *в'с'енка* [Там само, с. 77], *гов'с'аниця, гоўс'аниця, во'с'ениц'а, гоўс'ен:ица* [Там само, с. 95], *горохвини, горохвин':е, горохл'анка* [Там само, с. 104], *гречаниц'а, гречанка, гречинка, гре^нчиц'а* [Там само, с. 108], *житниця, житн'іўка, житн'оха, житн'анка* [Там само, с. 157], *прос'анка* [Там само II, с. 95], *ув'с'енка* [Там само II, с. 217], *йач'м'інка, йач'м'ін:иц'а* [Там само II, с. 289], *йачниц'а* [Там само II, с. 290]; говіркам Чорнобильської зони – *оўс'ан'ица, оўс'анка* [ГЧЗ, с. 119], *прос'ан'ица, гречан'ица* [Там само, с. 120]; нижньонадніпряньським – *орошин':а* [СГНН III, с. 58], *прос'анка* [Там само, с. 290], *пше^нич'н'анка* [Там само, с. 301]; буковинським – *вівсянка (вівсенка)* [СБГ, с. 52], *горохлянка, горохленка (горохленка), гороховиня (гороховинє), горошанка, горошиня (горошинє, горошині)* [Там само, с. 75], *гречанка* [Там само, с. 76], *житнянка* [Там само, с. 116], *овсяниця* [Там само, с. 359], *ячмінниця* [Там само, с. 687]; надністрянським – *ворохленка, гороф'єнка, гороф'єнька, горофинка, горофінка, гороф'янка, горохвені, горохвині, горохвини, горохвиня, горох'унка, горохлянка, горохлянка, горохов'єнка, гороховинє, гороховині, горохов'янка, горошині* [НРС, с. 83], *гречавинка* [Там само, с. 97], *пріска* [Там само, с. 217], *просенька* [Там само, с. 218]; лемківським – *горохов'янка* [СЛГ, с. 81], *татарчанка* [Там само, с. 383], *ярчанка* [Там само, с. 454]; степовим – *горохл'анка, горохлин'а* [СДУГО, с. 25], *йачимінка* [Там само, с. 37]; полтавським – *просяниця* [СДЛП, с. 75].

Отже, як свідчать проаналізовані лексикографічні праці, у діалектному масиві української мови в репертуарі назв соломи зернових культур суттєвих змін за останні сто років не відбулося, за винятком появи поодиноких ендемізмів (*брица, ворохленка, татарчанка* тощо). У репрезентації семими домінують ті назви, що походять від місцевих найменувань відповідних зернових культур. Найбільше спільних з дослідженими говірками репрезентантів виявлено в говірках подільсько-середньонадніпряньського діалектного суміжжя.

Здійснений аналіз свідчить, що на сучасному зрізі в східнословобожанських говірках, на відміну від інших діалектів української мови, монолексеми на позначення соломи зернових культур відійшли на периферію, поступившись місцем описовим формам – атрибутивним (рідше іменним) словосполученням. Дериваційні утворення, умотивовані назвою рослини, поступово втрачають активність і вже фактично витіснені складеними номенами. Уважаємо, що зараз відбувається початковий етап архаїзації окремих монолексем, зокрема, утворених за допомогою форманта *-иц-, -анк-*, напр.: номени *пше^ничниц'а* та *йач'м'ін:иц'а* спостережено лише у двох, а *прос'анниц'а* в одній із 63 обстежених говірок; лексему *оўс'анка (в'іўс'анка)* – у восьми говірках,

греч'анка – у дев'яти, проє'анка – у трьох, горохл'анка (горофл'анка) – в одній з обстежених говірок.

Отже, здійснений аналіз показав, що впродовж дослідженого періоду репертуар семантичної мікрогрупи виявив стабільність, а зміни, що мають нерегулярний характер, зачепили переважно формальну, меншою мірою – семантичну структуру лексем.

Перспективи дослідження вбачаємо в подальшому дослідженні динамічних процесів у інших сегментах рослинницької лексики.

Цифрові позначення говірок Луганщини

1) с. Лантратівка Троїцького р-ну; 2) смт. Троїцьке; 3) с. Червоноармійське Білокуракинського р-ну; 4) с. Березівка Новопсковського р-ну; 5) с. Покровське Троїцького р-ну; 6) с. Новониканорівка Сватівського р-ну; 7) с. Новочервоне Троїцького р-ну; 8) с. Тарасівка Троїцького р-ну; 9) с. Маньківка Білокуракинського р-ну; 10) с. Малоолександрівка Троїцького р-ну; 11) с. Просторе Білокуракинського р-ну; 12) с. Плахо-Петрівка Білокуракинського р-ну; 13) с. Макарте-тине Новопсковського р-ну; 14) смт. Білолуцьк Новопсковського р-ну; 15) с. Можняківка Новопсковського р-ну; 16) с. Донцівка Новопсковського р-ну; 17) с. Хомівка Сватівського р-ну; 18) с. Гончарівка Сватівського р-ну; 19) м. Сватове; 20) с. Свистунівка Сватівського р-ну; 21) с. Маньківка Сватівського р-ну; 22) смт. Білокуракине; 23) с. Нещеретове Білокуракинського р-ну; 24) с. Закотне Новопсковського р-ну; 25) с. Заайдарівка Новопсковського р-ну; 26) с. Новорозсош Новопсковського р-ну; 27) смт. Новопсков; 28) с. Писарівка Новопсковського р-ну; 29) с. Риб'янцеве Новопсковського р-ну; 30) с. Піски Новопсковського р-ну; 31) с. Сичанське Марківського р-ну; 32) с. Кризьке Марківського р-ну; 33) с. Бондарівка Марківського р-ну; 34) с. Підгорівка Старобільського р-ну; 35) с. Голубівка Кремінського р-ну; 36) с. Новоборове Старобільського р-ну; 37) с. Чмирівка Старобільського р-ну; 38) м. Старобільськ; 39) с. Бондаре-ве Старобільського р-ну; 40) с. Веселе Старобільського р-ну; 41) с. Брусівка Біловодського р-ну; 42) с. Литвинівка Біловодського р-ну; 43) с. Курячівка Марківського р-ну; 44) с. Семикозівка Біловодського р-ну; 45) с. Великоцьк Міловського р-ну; 46) с. Стрільцівка Міловського р-ну; 47) с. Калмиківка Міловського р-ну; 48) с. Мусіївка Міловського р-ну; 49) с. Червонопопівка Кремінського р-ну; 50) м. Кремінна; 51) с. Нова Астрахань Кремінського р-ну; 52) с. Шульгинка Старобільського р-ну; 53) с. Штормове Новоайдарського р-ну; 54) с. Переможне Новоайдарського р-ну; 55) с. Євсуг Біловодського р-ну; 56) с. Парневе Біловодського р-ну; 57) с. Верхньобогданівка Станично-Луганського р-ну; 58) смт. Біловодськ; 59) с. Данилівка Біловодського р-ну; 60) смт. Новоайдар; 61) с. Дмитрівка Новоайдарського р-ну; 62) с. Царівка Новоайдарського р-ну; 63) с. Обозне Слов'яносербського р-ну.

Список лексикографічних праць та їх умовних скорочень

АСЛПСДС – Тищенко Т. М. Атлас сільськогосподарської лексики подільсько-середньо-наддніпрянського діалектного суміжжя / Т. М. Тищенко. – Умань : РВЦ „Софія”, 2007. – 193 с.

ГЧЗ – Говірки Чорнобильської зони: Системний опис / П. Ю. Гриценко, Г. В. Воронич, Л. І. Дорошенко та ін. – К. : Довіра, 1999. – 271 с.

НРС – Шило Г. Наддніпрянський регіональний словник / Г. Шило. – Л. : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008. – 288 с.

СБГ – Словник буковинських говірок / за ред. Н. В. Гуйванюк. – Чернівці : Рута, 2005. – 688 с.

СГ – Словарь української мови : у 4 т. / уряд. з дод. власного матеріалу Б. Д. Грінченко. – Репринт. вид. – К. : Лексикон, 1996. – Т. 1 – 4.

СДЛП – Сизько А. Г. Словник діалектної лексики говірок сіл південно-східної Полтавщини / А. Г. Сизько – Д., 1990. – 99 с.

СДУГО – Москаленко А. А. Словник діалектизмів українських говірок Одеської області / А. А. Москаленко – О., 1958. – 78 с.

СЗГ – Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок : у 2 т. / Г. Л. Аркушин. – Луцьк : Вежа, 2000. – Т. 1 – 2.

СЛГ – Пиртей П. С. Словник лемківської говірки (матеріали до словника) / П. Г. Пиртей. – Івано-Франківськ, 1986 (1980 – 1986). – 469 с.

СПГ – Лисенко П. С. Словник поліських говорів / П. С. Лисенко. – К. : Наук. думка, 1974. – 260 с.

СГНН – Чабаненко В. А. Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини / В. А. Чабаненко – Запоріжжя, 1992. – Т. 1 – 4.

Список використаних джерел

1. Варченко І. О. Фонетичні зміни в одній західнополтавській говірці / І. О. Варченко // Українська діалектологія і ономастика / ред. К. К. Цілуйко. – К., 1964. – С. 14 – 28.

2. Герман К. Ф. Українські говірки Північної Буковини в історичному та лінгвогеографічному аспекті: Фонетика, фонологія / К. Ф. Герман. – Чернівці : Рута, 1995. – 391 с.
3. Глуховцева К. Д. Динаміка українських східнословобожанських говірок : монографія / К. Д. Глуховцева. – Луганськ : Альма-матер, 2005. – 592 с.
4. Гриценко П. Ю. Ареальне варіювання лексики / П. Ю. Гриценко. – К. : Наук. думка, 1990. – 272 с.
5. Гриценко П. Ю. Моделювання системи діалектної лексики / П. Ю. Гриценко. – К. : Наук. думка, 1984. – 227 с.
6. Костів О. М. Динаміка і статика в діалектних просторових конструкціях (на матеріалі II тому АУМ) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова” / О. М. Костів. – Л., 2003. – 23 с.
7. Мартинова Г. І. Діалектний словотвір: Досягнення і перспективи досліджень / Г. І. Мартинова // зб. наук. доп. – К. : Вид. дім Дмитра Бураго, 2009. – С. 542 – 547.
8. Мельничук О. С. Розвиток мови як реальної системи / О. С. Мельничук // Мовознавство. – 1981. – № 2. – С. 22 – 34.
9. Німчук В. В. Давньоруська спадщина в лексиці української мови / В. В. Німчук. – К. : Наук. думка, 1992. – 414 с.
10. Тищенко Л. М. Структурна організація й динаміка побутової лексики південнословобожанських говірок : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова” / Л. М. Тищенко. – К., 2002. – 19 с.
11. Хёнингсвальд Г. Существуют ли универсалии языковых изменений? / Г. Хёнингсвальд // Зарубежная лингвистика. – М. : Прогресс, 1999. – Ч. II: Новое в зарубежной лингвистике. – С. 132 – 159.
12. Шарпило Б. А. До питання про генезис діалектних груп української мови / Б. А. Шарпило // Тезиси докладов и сообщений по итоговой научной конференции за 1964 год. – Луганск, 1965. – С. 90 – 96.

Summary. The article analyzes the dynamics processes in plants' vocabulary of Ukrainian East-Slobozhan dialects on example of a semantic microgroup. The nature of representative repertoire changes, which traced in two chronological sections is defined. The analysis on the synchronic level involves materials of modern dialectological dictionaries, linguistic atlases.

Key words: sema, sememe, lexeme, manifestant, nomen, dynamics, statics.

УДК 811.11

О.В. Бабенко

АФОРИЗМИ МАРГАРЕТ ТЕТЧЕР У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ: ФУНКЦІОНАЛЬНІ ТА ПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ

У статті розглядаються функціонально-прагматичні аспекти афоризмів у політичному дискурсі. Афоризм досліджується як тип малоформатного тексту і як тип висловлювання, що володіє семіотичним і комунікативним статусом. Матеріалом дослідження є афоризми Маргарет Тетчер.

Ключові слова: афоризми, функції, типологія, інформативність, прагматика, політичний дискурс.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розширення інтересів сучасної лінгвістики залучає у сферу своєї уваги багатообразні комунікативні процеси, що супроводжують людську діяльність. Мова – джерело колективного досвіду людства, який виражається у значенні слів та стійких словосполучень, в прецедентних текстах, що визначають приналежність людей до тієї чи іншої культури чи етносу. Особливу роль у передачі колективної та індивідуально-авторської мудрості від покоління до покоління грають афоризми, які виражають найбільш важливі ідеї у стисnutій та лаконічній формі. Афоризми не раз привертали до себе увагу мовознавців, але разом з тим як тип англомовного тексту з позицій функціонального підходу і прагматики в ракурсі політичного дискурсу залишаються недостатньо вивченими, що і зумовило актуальність нашого дослідження.